

Opatření děkanky

č. 42/2024

Etická komise pro výzkum Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity

Článek 1 Úvodní ustanovení

1. Opatření upravuje zřízení a postupy Etické komise pro výzkum Fakulty sociálních studií (dále jen „FSS“) Ostravské univerzity (dále jen „OU“).
2. Etická komise pro výzkum FSS (dále jen „EKV“) je zřízena v souladu s článkem 8 bodem 3 Etického kodexu zaměstnanců a studentů OU.
3. V situacích neupravených v tomto opatření se EKV řídí Etickým kodexem zaměstnanců a studentů OU.
4. Tento předpis využívá pro zjednodušení ve svém textu generického maskulina.

Článek 2 Účel Etické komise pro výzkum FSS

1. Pro potřeby posuzování etických aspektů výzkumu prováděného na FSS OU se ustavuje EKV. EKV podporuje povědomí o etických zásadách výzkumu na FSS OU, usiluje o posílení znalostí etických standardů společenskovedního výzkumu a jejich respektování.
2. EKV posuzuje návrhy výzkumných projektů připravovaných na fakultní úrovni včetně financovaných OU jako přímým poskytovatelem, a také výzkumných záměrů vysokoškolských kvalifikačních prací (dále jen „VŠKP“) FSS dle článku 4.
3. EKV posuzuje zejména skutečnost, zda metodika výzkumu v navrhovaném projektu nebo VŠKP není v rozporu s etickými normami a obecnými právními předpisy (ochrana osobních údajů, zacházení s biologickým materiálem lidských subjektů včetně zacházení s biologickým materiálem lidského původu).
4. Úkolem EKV je zajistit, aby v průběhu výzkumu byla respektována práva, důstojnost, zdraví a bezpečnost osob – účastníků (dále “účastník”) plánovaného výzkumu.
5. Ve svých stanoviscích může komise vydávat závazná doporučení týkající se posílení etických otázek výzkumu v projektech a při zpracovávání VŠKP závazná pro žadatele, resp. adresáta stanoviska.

Článek 3 Členství v Etické komisi pro výzkum FSS

1. EKV má pět členů včetně předsedy a jednoho náhradníka (dále "náhradník").
2. Členem a současně předsedou EKV je vždy příslušný proděkan pro vědu a výzkum. Členství a předsednictví tohoto proděkana vzniká sjednaným dnem zahájení výkonu funkce proděkana na základě jmenování do funkce proděkana a zaniká ke dni skončení výkonu této funkce.
3. Členy komise a náhradníka navrhuje předseda. Děkan FSS jmenuje členy EKV po předchozím projednání ve Vědecké radě FSS. Nejde o jmenování dle zákoníku práce a tímto jmenováním se nezakládá ani nemění pracovní poměr.
4. Člen EKV (dále jen „člen“) má povinnost se aktivně podílet na její činnosti.
5. Člen nesmí zneužít informace o obsahu posuzovaných projektů.
6. Náhradník zastupuje člena v případě dlouhodobé odůvodněné nepřítomnosti daného člena nebo v případě, že se člen neúčastní jednání z důvodu podjatosti. V průběhu zasedání EKV má náhradník ve vztahu k dotčenému případu práva a povinnosti zastupovaného člena. Náhradník může zastoupit vždy jen jednoho člena.
7. Funkční období člena je do dne předcházejícímu dni jmenování nové EKV, resp. do dne jmenování nového člena na místo dotčeného člena. Proděkan pro vědu a výzkum je povinen do 2 měsíců ode dne sjednaného jako den zahájení výkonu funkce proděkana na základě jmenování navrhnout děkanovi nové členy a náhradníka EKV. Proděkan pro vědu a výzkum může kdykoli navrhnout děkanovi odvolání jednotlivých členů a náhradníka EKV.
8. Členy a náhradníka EKV jmenuje děkan po obdržení návrhu dle odst. 7. tohoto článku a po projednání ve Vědecké radě FSS. V případě, že není takový proděkan, jmenuje děkan členy a náhradníka EKV kdykoli z vlastního podnětu po projednání ve Vědecké radě FSS. Nejde o jmenování dle pracovněprávních předpisů a tímto jmenováním není založen či změněn pracovní poměr. Jmenování je formou ustanovení do funkce člena a náhradníka EKV.
9. Konkrétní osoba je jmenována náhradníkem na funkční období členů EKV. Konkrétní osoba může být jmenována náhradníkem opakovaně.
10. Podmínkou členství i náhradnictví v EKV je písemný souhlas jmenovaného s jeho členstvím nebo náhradnictvím, spojený se závazkem mlčenlivosti o všech neveřejných informacích všech projednávaných věcí.
11. Každý člen i náhradník EKV může ukončit svoje členství, nebo svoje náhradnictví také tím, že odstoupí z funkce člena nebo z funkce náhradníka. Takové odstoupení je však platné pouze tehdy, pokud je učiněno písemně a doručeno buďto předsedovi EKV nebo děkanovi. Členství a náhradnictví v EKV končí také ukončením pracovněprávního vztahu člena nebo náhradníka k FSS. Dnem následujícím po ukončení členství člena, se stává členem náhradník, vysloví-li s tímto souhlas postupem uvedeným v Etickém kodexu OU, a to na zbytek funkčního období nahrazeného člena. V takovém případě a v případě, že náhradník ukončí náhradnictví nebo dojde k jeho ukončení, děkan jmenuje bez zbytečného odkladu nového náhradníka postupem dle tohoto článku. Tím není dotčen postup dle odst. 14. tohoto článku.
12. Funkce náhradníka zaniká také tím, že je jmenován do funkce člena EKV.
13. Seznam všech aktuálních členů a náhradníka EKV je zveřejněn ve veřejné části webových stránek FSS. Návrh na toto zveřejnění a návrh na aktualizaci údajů podává předseda EKV na příslušnou helpdeskovou linku.

14. Náhradník, který nastoupil na místo toho člena EKV, u kterého nastal střet zájmů, má postavení i všechna práva člena EKV do doby skončení střetu zájmů daného člena EKV. Status náhradníka se poté obnovuje. Pokud nastane střet zájmů současně u člena i náhradníka, může děkan jmenovat bez projednání ve Vědecké radě OU ad hoc pro daný případ člena z řad zaměstnanců FSS.
15. Předseda EKV plánuje, organizuje, a řídí činnost EKV, zejména svolává a řídí zasedání EKV a ověřuje výsledky hlasování jejích členů. V době, kdy EKV nemá předsedu nebo tento nemůže funkci předsedy vykonávat z důvodu střetu zájmů, pověří děkan dočasným výkonem funkce předsedy jiného člena EKV.

Článek 4

Důvody podání žádostí o etické schvalování EKV

1. Žádost o etické schvalování EKV se podává zejména v případech:
 - a) výzkumu se účastní ohrožené skupiny, zejm. děti, senioři s demencí, klienti s mentálním postižením apod.,
 - b) výzkum se dotýká zacházení s biologickým materiálem lidského původu,
 - c) výzkum vyžaduje zpracování osobních údajů zvláštní kategorie vypovídajících zejména o rasovém či etnickém původu, politických názorech, náboženském vyznání či filozofickém přesvědčení, členství v politických stranách, členství v odborech a údaje o zdravotním stavu či o sexuálním životě nebo sexuální orientaci fyzické osoby,
 - d) Výzkumník při realizaci výzkumu je ve střetu zájmů ve vztahu ke zkoumaným osobám, např. kolize rolí – neformální pečující versus výzkumník, nebo sociální pracovník versus klient, nadřízený versus výzkumník apod.,
 - e) schválení vyžaduje redakce časopisu pro zahájení recenzního řízení nebo grantová agentura v rámci hodnocení projektové žádosti.
2. Projekty využívající anonymní dotazníkové šetření v široké populaci nemusí být předmětem posouzení EKV.

Článek 5

Jednání Etické komise pro výzkum FSS

1. EKV zasedá podle potřeby. Termíny řádných zasedání EKV jsou zveřejněny ve veřejné části internetových stránek FSS OU společně s mezním termínem pro podání žádostí o etické schválení. V případě, že EKV nejsou doručeny podněty, nemusí se zasedání uskutečnit.
2. Zasedání svolává a řídí předseda EKV nebo jím pověřený člen.
3. EKV je usnášeníschopná, pokud je přítomna nadpoloviční většina jejích členů. V případě, že je člen zastoupen náhradníkem, je pro tento účel považován za člena.
4. Je-li člen návrhatelem nebo členem řešitelského týmu projednávaného výzkumného projektu/záměru, je z projednávání daného projektu/záměru vyloučen z důvodu střetu zájmů. Člen může rovněž deklarovat střet zájmů ze subjektivních důvodů, v tomto případě je rovněž z projednávání daného projektu/záměru vyloučen. V případě, že z uvedeného důvodu je vyloučen takový počet členů včetně náhradníka, který neumožňuje zasedání EKV, může děkan pro tento účel ad hoc bez projednání ve Vědecké radě FSS OU jmenovat pro daný případ potřebný počet členů.

5. Střet zájmů je člen povinen ohlásit předsedovi bezprostředně poté, co se o něm dozví, nejpozději na prvním zasedání, jehož předmětem je projednávání podnětu, v rámci něhož je daný člen ve střetu zájmů. V případě, že je ve střetu zájmů předseda tak tuto skutečnost oznámí neprodleně členům komise. Je-li člen nebo předseda ve střetu zájmu u podnětu, který má být projednán na nejbližším zasedání EKV, je povinen toto oznámit cestou uvedenou výše neprodleně poté, kdy se o střetu zájmu dozví.
6. Jednání EKV je neveřejné. Je-li to nutné, je EKV oprávněna vyžádat si případné další podklady včetně stanovisek a vyjádření. Jednání se mohou účastnit další osoby, zejména odborníci poskytující EKV stanoviska k projednávaným návrhům, a to na pozvání EKV; o pozvání takových osob se usnáší EKV většinou hlasů všech přítomných členů, případně náhradníka, vykonává-li při hlasování funkci člena. Jednání se vždy může účastnit navrhovatel předkládaného návrhu výzkumného projektu/záměru. Svou účast na zasedání EKV oznámí navrhovatel předsedovi EKV prostřednictvím tajemníka EKV nejméně 7 pracovních dnů před zasedáním EKV.
7. Předseda EKV může podklady konzultovat s právním oddělením OU, případně bez hlasování EKV pozvat zaměstnance právního oddělení na jednání EKV, je-li to pro průběh jednání účelné.
8. Jednání lze uskutečnit distanční formou za použití synchronní elektronické komunikace nebo hybridní formou, při níž je prostřednictvím synchronní elektronické komunikace zajištěna účast jen části členů, zatímco ostatní jsou přítomni osobně.
9. Písemné podklady týkající se jednotlivých zasedání jsou předkládány členům EKV v elektronické podobě v přiměřeném termínu před zasedáním EKV.
10. O jednání EKV včetně výsledku hlasování se pořizuje písemný záznam. Ten pořizuje tajemník EKV, kterým je referent pro vědu a výzkum FSS OU. Tajemník EKV se účastní všech zasedání, nemá však práva jmenovaných členů.

Článek 6

Předkládání návrhů výzkumných projektů/záměrů

1. EKV posuzuje návrhy výzkumných projektů/záměrů na podnět navrhovatele, resp. hlavního řešitele projektu, resp. realizátora výzkumu (např. studenta či akademického pracovníka řešícího projekt včetně projektu Studentské grantové soutěže/SGS, studenta realizujícího výzkum v rámci vysokoškolské kvalifikační práce), jiného zaměstnance, studenta nebo z vlastní iniciativy.
2. Návrh se podává na formuláři Žádosti pro etické schválení výzkumného projektu/záměru, který je součástí Přílohy 1 tohoto opatření. Formulář žádosti je dostupný v českém a anglickém jazyce.
3. Návrh výzkumného projektu/záměru je předkládán předsedovi prostřednictvím tajemníka EKV.
4. Je vhodné předložit žádost EKV nejméně 4 týdny před uzávěrkou podání návrhu projektu poskytovateli dotace, resp. plánovaným započítáním řešení interního projektu včetně zahájení výzkumu v rámci VŠKP či SGS.
5. Návrh výzkumného projektu/záměru v rámci VŠKP nebo SGS musí být komisi předložen k projednání ještě před zahájením řešení. Schválení EKV nelze získat zpětně, tj. v průběhu řešení výzkumného projektu/záměru nebo po jeho ukončení. Výzkumná data získaná před obdržáním souhlasného stanoviska EKV nesmí být využívána v předmětném výzkumu.

6. Předseda komise může žadatele vyzvat k doplnění podkladů ještě před samotným projednáním návrhu EKV.
7. V rámci zpracování VŠKP a SGS nesmí být výzkum zahájen před získáním souhlasného stanoviska EKV.
8. V případě žádosti dle Čl. 4 bod. 1 písmeno e) EKV posuzuje žádosti nezávisle na termínu vzniku výzkumných dat.

Článek 7

Hlasování Etické komise pro výzkum FSS

1. Návrhy výzkumných projektů/záměrů předkládá EKV k hlasování předseda.
2. EKV hlasuje takto:
 - a) předseda i každý člen má jeden hlas;
 - b) k přijetí návrhu usnesení je potřeba nadpoloviční většiny hlasů všech členů, není-li v tomto opatření stanoveno jinak;
 - c) na návrh kteréhokoliv člena je hlasování tajné;
 - d) hlasující může „souhlasit“, „nesouhlasit“, nebo „zdržet se hlasování“.
3. EKV posuzuje a hlasuje o relevantnosti žádosti.
4. Pokud je žádost relevantní dle článku 2, tak v rámci hlasování je rozhodováno o souhlasném nebo zamítavém stanovisku EKV. V případě zamítavého stanoviska EKV uvede zdůvodnění, příp. konkrétní odstranění výhrad podmiňující schválení projektu/záměru.
5. EKV může hlasovat korespondenčně (dále jen „per rollam“) i bez předchozího projednání na zasedání komise.
6. Rozhodování per rollam:
 - a) předseda EKV zašle návrh usnesení všem členům EKV formou e-mailu na institucionální e-mail OU společně s podklady týkajícími se návrhu a se stanovenou lhůtou pro hlasování člena EKV o návrhu.
 - b) lhůta pro hlasování člena EKV o návrhu je nejméně 7 kalendářních dní. V opodstatněných případech může být lhůta předsedou EKV prodloužena.
7. O hlasování per rollam tajemník EKV pořizuje zápis.

Článek 8

Změny v průběhu realizace výzkumu schváleného Etickou komisí pro výzkum FSS

1. Došlo-li v průběhu realizace výzkumu ke změnám v položkách, které byly schváleny v původní žádosti pro etické schválení výzkumného projektu/záměru, musí žadatel písemně požádat o schválení změn.

Článek 9

Přechodná a závěrečná ustanovení

1. EKV je oprávněna vykonávat činnost ve složení před nabytím účinnosti tohoto opatření děkanky, a to do dne předcházejícímu dni jmenování nových členů EKV

v souladu s pravidly tohoto opatření děkanky. K tomuto dni končí funkční období dosavadních členů a náhradníka EKV.

2. Děkan jmenuje členy EKV do 6 měsíců od účinnosti tohoto opatření děkanky. Nedojde-li ke změně ve složení EKV a došlo-li k projednání ustanovení členů této komise ve Vědecké radě FSS OU před účinností tohoto opatření děkana, může děkan v souladu s tímto opatřením děkanky jmenovat členy této komise bez projednání ve Vědecké radě FSS OU.
3. Proděkan pro vědu a výzkum se stává po nabytí účinnosti tohoto opatření děkana členem a předsedou EKV ke dni jmenování nových členů EKV dle tohoto opatření.
4. Toto opatření je závazné pro všechny zaměstnance a studující na FSS OU.
5. Tímto opatřením se zrušuje Opatření děkanky č. 10/2019 včetně všech příloh.
6. Tímto opatřením se zrušuje Opatření děkanky č. 35/2023 včetně všech příloh.
7. Opatření nabývá platnosti a účinnosti dnem jeho vydání.

V Ostravě, 21. 03. 2024

doc. PhDr. Alice Gojová, Ph.D., v.r.
děkanka FSS OU

Zpracovala: doc. PhDr. Jelena Petrucijová, CSc., proděkanka pro VaV FSS OU
Rozdělovník: Portál OU